

Deel I

Vrijheid onder druk

Zichtbaarheid van lhbt+ personen is de afgelopen jaren toegenomen, maar tegelijk groeit ook de tegenkracht. In deze eerste hoofdstukken staat de spanning centraal tussen maatschappelijke openheid en de druk om terug in de schaduw te treden. Deze vrijheid lijkt vandaag de dag opnieuw onder druk te staan – soms openlijk, soms sluipend, maar altijd voelbaar.

Wetten, politieke besluiten en publieke reacties verkleinen de ruimte om jezelf te kunnen zijn. De digitale wereld, ooit een plek van ontmoeting en bevrijding, verandert steeds vaker in een omgeving van dreiging en uitsluiting. Jongeren ervaren dat hun stem online niet alleen wordt aangevallen, maar ook genegeerd of gefilterd.

Wat op het eerste gezicht op zichzelf staande gebeurtenissen lijken – een verwijderde regenboogvlag, een belediging op sociale media, een school die afziet van Paarse Vrijdag – zijn vaak signalen van een bredere ontwikkeling. Een ontwikkeling die vraagt om alertheid, moed en solidariteit.

Hoofdstuk 1

Dreiging van censuur op seksuele en genderdiversiteit

In 2025 herdenken we dat Nederland tachtig jaar geleden werd bevrijd van de Duitse bezetting. We vieren de vrijheid, maar juist in dit jubileumjaar is het nodig stil te staan bij de kwetsbaarheid van die vrijheid, zeker voor wie afwijkt van de norm. Vrijheid is geen eindpunt, maar een proces dat telkens opnieuw bevochten en vormgegeven moet worden. Het is verleidelijk om te denken dat vervolging en onderdrukking tot het verleden behoren, maar de realiteit laat een ander beeld zien. Censuur, uitsluiting en angst zijn terug, soms openlijk, soms geraffineerd verpakt als 'neutraliteit'.

Historische echo's van censuur

Van 1933 tot 1945 werden naar schatting 100.000 mannen in nazi-Duitsland gearresteerd op basis van paragraaf 175, die seksuele handelingen tussen mannen strafbaar stelde. Ongeveer 50.000 van hen werden veroordeeld en ook een onbekend aantal werd gedeporteerd naar concentratiekampen, waar zij vaak de roze driehoek als merkteken moesten dragen. In deze kampen werden zij onderworpen aan mishandeling, dwangarbeid en soms medische experimenten. Slechts een deel van hen overleefde de oorlog. Na 1945 kregen deze slachtoffers zelden erkenning: hun veroordelingen bleven vaak juridisch van kracht en hun leed werd niet erkend als dat van andere slachtoffers van het nazisme.¹

Deze geschiedenis maakt pijnlijk duidelijk wat er gebeurt

¹ Bron: United States Holocaust Memorial Museum (USHMM); Rüdiger Lautmann (1994); Günter Grau, *Hidden Holocaust? Gay and Lesbian Persecution in Germany 1933-45* (1995).

wanneer een samenleving mensen niet langer erkent in hun menselijkheid. Juist daarom moeten we alert blijven op ontwikkelingen die diezelfde ontkenning opnieuw normaliseren.

Nieuwe vormen van dreiging

In verschillende delen van de wereld zijn wetten aangenomen die de zichtbaarheid van lhbt+ personen strafbaar maken. In Rusland en Hongarije is het verboden om 'homoseksuele propaganda' onder minderjarigen te verspreiden. In Oeganda werd recent een wet aangenomen waarin homoseksualiteit bestraft kan worden met de doodstraf. In de Verenigde Staten verdwijnen boeken met queerpersonages uit schoolbibliotheken en worden drag shows in sommige staten verboden.

Deze golf van repressie is geen geïsoleerd verschijnsel. Het maakt deel uit van een bredere geopolitieke verschuiving waarin autoritaire leiders seksuele en genderdiversiteit gebruiken als vijandbeeld. Vrijheid van expressie wordt ondermijnd onder het mom van kinderbescherming, religieuze traditie of culturele waarden. Ook binnen Europa verhardt het klimaat: politici in Polen riepen lhbt+ vrije zones uit, Italië verbiedt neutrale aanspreekvormen in overheidsdocumenten en in Duitsland groeit de maatschappelijke acceptatie van extreemrechtse denkbeelden.

De nieuwste Rainbow Map van ILGA-Europe (mei 2025) bevestigt deze verontrustende trend. In plaats van een gestage opmars naar gelijkheid, zien we een continent verdeeld tussen progressie en terugval. Landen als Hongarije, Georgië en het Verenigd Koninkrijk laten de grootste achteruitgang zien. Vooral het VK zakt fors, onder andere door anti-transretoriek en het uitblijven van beschermende wetgeving. Tegelijkertijd handhaaft België, ondanks politieke spanningen, zijn plek in de top 5 dankzij duidelijke wetgeving en structurele bescherming. Daartegenover staat Nederland, dat is gezakt naar de veertiende plaats op de